

- ۲ مروری به گذشته و نگاهی به حال و آینده اتحادیه های صنفی کارگران و کارکنان افغانستان
- ۴ «چپ» و مناسبت آن با شرایط افغانستان
- ۶ پایگاه های نظامی بدون مرز امریکا

سردر مقاله

صلح یا بحران سازی دیگر

در شرایطی که دامنه درگیری و ناامنی در کشور گسترش می یابد، رویکرد به صلح و آشتی، گفتمان غالب این برهه زمان می باشد. صلح پیش شرط تامین امنیت، ثبات، دولت سازی و بازسازی اقتصادی بوده و در پیوند با عدالت نهادینه می گردد.

ایجاد حس اعتماد و تفاهم ملی با اعمال حاکمیت قانون، دلجویی از بازماندگان قربانیان و اعاده حیثیت آنان در رابطه بوده و بر قراری صلح زمانی می تواند به نتیجه قابل پذیرش برسد که طرفین درگیر معتقد شده باشند که اهداف شان را از طریق نظامی بر آورده نمی توانند و حامیان دورو نزدیک این نیروها نیز دست از حمایت عوامل وابسته خود بر دارند و با واقع نگری و دور اندیشی به تحکیم صلح و همگرایی کمک نمایند

همانگونه که درگیری ها و تداوم ویرانگر آن ریشه در نزاع، بیعدالتی و نارسایی های اجتماعی جامعه ما دارد، از جانبی هم مداخلات بیرونی و نگاه واپسگرایانه زمینه های تداوم خوشنتبار درگیری های تصاعدی و طولانی ارزیابی می گردد. ریشه های منازعه در تداوم درگیری های دامنه دار حاکمیت گروه های وابسته در پیوند بوده که با در دست گرفتن قدرت و ثروت مظاهر اقتصاد جنگی و غارت دارایی های عامه، غصب زمین های دولتی و اقتصاد غیر قانونی مواد مخدر و فساد همه گیر را به نمایش در آورد. تداوم جنگ و درگیری، منازعه ریشه دار و دوامدار کنونی را توجیه می کند و گروه های برخاسته از جنگ با رویکرد و تقدیس آن، حالت بحرانی کنونی را دامنه دار تر می سازند.

افغانستان در تداوم جدال تجدد و عقب ماندگی این بار نیز در دور باطل نارسایی ها، در ماندگی ها و ناتوانی ها در گیر بوده، بنابر نگرش سطحی حامیان خارجی دولت کنونی، دولت سازی، حاکمیت قانون، بازسازی و توسعه اقتصادی، صلح، امنیت و پیشرفت اجتماعی در مدت یک دهه تحقق نیافت. نگاه عرفی به سیاست، ناتوانی در بازخوانی بحران کنونی، نارسایی در مدیریت بحران، سلطه عوامل فاسد مرکز گریز، انقطاب شدید اجتماعی و مداخله پی هم بیگانه گان، حاکمیت سیاسی را در تنگنای غیر قابل تصور قرار داده است. این دستگاه فاقد اعمال کاربرد زور مشروع در قلمرو خود بوده و توانایی انباشت سرمایه لازم برای اجرایی کردن طرح های راهبردی را ندارد. در چنین فضای آشفته، فقر، بیکاری و بی اعتمادی به آینده گسترده تر شده است. نارسایی های برنامه های دولت و حامیان آن در بر پایی امنیت و توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرو گذاشت دولت سازی مبتنی بر اصل مشارکت اجتماعی، دید اقتصادی محافظه کارانه و غارت گرانه، دولت را فاقد توانایی برپایی حد اقل خدمات معیشتی، کار و اشتغال نموده است. آمل مردم برای برپایی حاکمیت مسؤول و پاسخگو به یاس مبدل گشته و سعی بی حاصل کشورهای کمک کننده در مبارزه علیه هراس افگنی نیز بی دست آورد می باشد.

فشار رسانه های غربی حاکمیت کنونی را وادار به تمکین به عوامل نفاق افگن منطوقی نموده ابتکار صلح و مذاکره با مخالفان در دست برهم زنده گان صلح و امنیت کشور رقم می خورد.

به باور ما نتیجه هر جنگی منتج به صلح می گردد، صلحی که دولت ظاهراً منتخب در پناه حمایت امریکا و غرب می بایست آن را اجرائی کند، خشکانیدن ریشه های منازعه و در گیری در این جغرافیا نمی باشد. زمینه هایی که اعتماد و باور شهر وندان را در مشارکت سیاسی تامین کند و دولت را حوزه عمومی معرفی نماید که در آن تنها منافع ملی شهروندان این سرزمین متبلور باشد نه منافع گروهی و خانوادگی وابسته گان قدرت.

صلح در پرتو آزادی، برابری و همبسته گی می تواند تحقق یابد و نهادینه گردد. اقدامات مبهم، پشت پرده، تسلیم طلبانه، با نگاه و تلقی واپسگرایانه و تبار گرایانه زمینه ساز بحران و درگیری بعدی است که سر از خاکستر دشواری های تاریخی به در خواهد کرد.

صلح از موضع برپایی حاکمیت قانون، توانایی انجام حد اقل خدمات، تامین حقوق و آزادی های فردی، مانند حق آزادی بیان، آزادی انتخاب و سایر حقوق اجتماعی و اقتصادی مانند حق کار، آموزش و پرورش، تامین حقوق زنان، دسترسی به خدمات صحتی و محیط زیست سالم را محتوا می کند. در غیر آن صلح با اظهارات مبهم، ناقص و تماس با نیروهای ناشناخته و تعریف ناشده زمینه ساز بحران گسترده تر بعدی خواهد بود

د تصوف سوله ییز غور خنگ

زموږ ادب ته ډېر څه ور بښلي دي

پوهاند دوكتور م. ا. زيار - اڪسفورډ

هسي خو هر آسماني او ځمکنی دین له آره له پاپ کیزو ناخوالو سره د یوه سوله ییز پاڅون او ژغورنده غورخنگ زېږنده ده او په دې لړ کې اسلام هم د څلورگونو یو گروهبزو(موحدو) ابراهیمی ادیانو د وروستی او تر ټولو بشپړ دین په توگه د سوله ییزې او نیاومني مبارزې یو ځلانده تاریخ تر شا پرېښی او له همدغه برکته یې نن سبا په پنځگونو لویو وچو کې د لارویانو شمېره تر ملیارده وراوړي.

سوله ییزه او نیاومنه مبارزه په دې مانا چې خپراوي یې وار له مخه، له «وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ» سره سم پر تبلیغ او بلنه ولاړوو، نه د زور او جبر له لارې او تر هغې یې تورې ته لاس نه وروړو چې تر څو به یې پر وړاندې توره نه راپورته کېده. په دې توگه یې د ستر پیغمبر د مهال له هماغو سپېڅلو جگړو «غزاکانو» نیولې تر راتپلو صلیبو جنگونو پر وړاندې دفاعي جهادونه ټول دفاعي او نیاومن ول.

هغه یهودو- نصارا، مجوسان(زرتشتیان)... چې د بلني له مننې به یې ډډه کوله او بې له تاوتریخوالي او جنگ جگړې یې پر خپلو گروهو ټینگار کاوه، د «لکم دینکم و لی دین» له یزداني حکم سره سم به یې د سرو مال ژمندويي او تضمین کېده. د نورو بې شمېرو دلیلونو برهانونو په لړ کې همدا یو لاسوند بس وو چې اسلام په هماغه پیلامه کې د یوه پراخلیدي او ازاد گروهې دین په توگه زباد ته ورسې، ((سېکولرېزم)) څخه هم نن سبا د نا سمې دود شوې((بېدینۍ)) پر ځای د همداسې یوې ((ازاد دینۍ)) جاج اخیستل کېږي.

خو، له یزیده تر حجاجه چې هغې سپېڅلې گروهه او بلنه د ځانگړې سیاسي گټې وټې او واک و ځواک لپاره ځانگړې شوه، نور د دفاعي او سپېڅلې جگړې «جهاد» ځای خونړیو بولوسگرانه(تعرضي) جنگونو ونيو. د همدغو

تش په نامه سپېڅلو جنگ جگړو په بهیر کې توند لاریو او بنسټپالیو ته هم لاره هواره شوه. ورو- ورو یې د مسلمانانو تر منځ ځانځانی او بې اتفاقي را و ټوکولې او د یوه یوازې بني اسلامي «ملت» او اړوند «خلافت» پر وړاندې پر تاریخي- جغرافیایي او ژبتوکمیزو بنسټونو د بېلابېلو ملتونو (د بیارغونې ازادیپال پاڅونونه او غورځنگونه رامنځته شول.

له همدې لامله د نامسلمانو، لکه واخلي، په شپږمه پېړۍ کې د مغولو د تېریو او تاړاکونو پر وړاندې د گډ اسلامي جهاد روحیه نوره کمزورې شوې وه او په اسانه یې له عربو تر عجمو اسلامي او بچه له سپلمې په اور و وینو کې را ونغښته او تصوف را میدان ته شو ...

وايي چې اسلامي تصوف(mysticism) په نومبرلي بڼه د ستر اسلامي پوهاند محی الدین اکبر په نوښت را دود شوی، هغه هم د هغو بېلابړو، بنسټپالیو او توندلاریو پر وړاندې د یوه غیر گون په توگه چې یو شمېر سختدریځو دینسپووانو((ملایانو)) یې سرغندويي کوله.

د تصوف لپاره لاتین او بیاننگر بزي دوه انډولونه دود لري((sophism)) او

((mysticism))، خوډېري ختیځپوهان همدادوبمه نومونه (اصطلاح) کاروي اولومړۍ((sophism)) د یوناني-رومي فلسفې هماغه ناسم یا درغلي ښوونځی و چې عربي شوې بڼه یې((سفسطه)) ده او پښتو انډول یې «کانکر پی» راځي. په دې ډول ښایي د((mysticism)) او((sophism)) جولیز ورتوالی د دې لامل شوی اوسي چې ځېني سیند کښونکي او پوهان یې سره گډوي او «هممانېزونه - synonyms» یې انگېږي، حال دا چې له تخنیکي پلوه دغه نومونې سره له ټکر وییونو(accidental words) پرته نور څه نه دي.

هسي څوکېدای شي، امام غزالي د دغې دیني- فلسفي لید توگې په دودونه کې له هغه فلسفي ښوونځي څخه، که الهام اخیستی نه وي، د مناظرې او جدال په فن کې په ځنې په هره توگه لږ و ډېر ...

مروری به گذشته و نگاهی به حال و آینده اتحادیه های صنفی کارگران و کارکنان افغانستان

افزایش عادلانه دستمزدها، بهشد شرایط ایمنی کار، مُرخصیهای سالانه، کاهش وقت کار، انتقال رایگان تا محل کار، جلوگیری از اخراجهای غیرقانونی، ایجاد بیمه های اجتماعی و صحتی، دریافت مواد ضرورت اولیه از طریق کوپون، ایجاد و به رسمیت شناختن اتحادیه های کارگری، صندوقهای تعاونی و به رسمیت شناختن اول ماه می روز همبسته گی جهانی طبقه کارگر.

نوشتۀ احمدضیا صدیقی سپهر

قسمت اول
پیش نویس فشرده:

یک،

با فهم این، که ایجاد، تحکیم و قانونمندی اتحادیه های صنفی کارگران و سایر مُزدگیران یکی از با اهمیت ترین مسایل برای تقویه و تسریع روند پاگیری جنبش دموکراتیک و آزادخواه کشور به شمار میروند و این نهاد بنابر ماهیت سرشتی اش، یگانه سازمان توده بیست، که میتواند کارگران و مُزدگیران را با همه اختلاف هایی که از نظر قومی، سمتی، زبانی، مذهبی، جنسی و عقیده تی دارند، باهم متحد کند.

و با فهم این، که اتحادیه های صنفی به اثر سلسله مبارزه پیگیر، قانونی، رسمی و مسالمت آمیز خویش بدون کاربرد خشونت، نی تنها قادر به دفاع و حمایت از حقوق مُزدگیران، افزایش دستمزدها، تعمیم سیستمهای عادلانه مترقی مزد و به دست آوردن مزدهای متناسب با تورم، تأمین حق مساوی کار، بهشد شرایط کار، کاهش فقر و بیکاری و در نهایت بهشد و ارتقای سطح زنده گی اجتماعی - اقتصادی کارگران و مُزدگیران میگردد، بل که میتواند نقش با اهمیت و اساسی را در ایجاد زمینه های تحول سیاسی - اقتصادی و تغییر نظام سیاسی حاکم به سود زحمتکشان و آزادی و رهایی انسان مظلوم از انواع مظالم موجود اجتماعی ایفا نماید.

با استنباط از تحولات اخیر در کشورهای عربی (تونس، مصر، یمن، اردن، بحرین، لیبیا و...) و خیزشهای مردمی علیه نظامهای استبدادی و توتالیتر و مداخله سیاستهای اقتصادی نیولیبرالیزم، در کشورهای پیرامونی و با اعتقاد به این که رهایی کارگران و مُزدگیران از چنبره فقر، بیکاری، ناتوانی، بی عدالتی، ستم و استثمار در دست خود آنان و آن هم از طریق بسیج و تشکل آگاهانه شان در سازمانهای اتحادیه یی، مسلکی و رشته یی ممکن میگردد و با مشاهده این که در شرایط کنونی که کارگران و کارمندان کشور هنوز سازمانهای اتحادیه یی مستقل، متشکل، مؤثر و سراسری را که بتوانند در وضعیت جاری کشور حضور فعال داشته باشند و مطالبات اساسی آنها را بیان نموده، از منافع آنها دفاع و در را احقاق حقوق عادلانه شان پیگیرانه مبارزه نماید و حرکتهای خود انگیخته آنان را که در روند عینی مبارزه روز مره به وجود می آید، سمت و سو بدهد و اتحاد و وحدت آنها را با نیروهای ترقیخواه و تحول طلب به هدف ایجاد تحولات و تغییرها به سود زحمتکشان تأمین نماید، در اختیار ندارند.

ایجاد سازمانهای اجتماعی، انجمنها، نهادهای حرفه یی و فرهنگی مستقل به ویژه اتحادیه های صنفی، مسلکی و رشته یی کارگران، کارمندان، معلمان، استادان، کارکنان مؤسسه های صحتی، علوم و فرهنگ و خدمات عامه، پیشه وران، سازمانهای زنان و جوانان، انجمنهای حقوقدانان، هنرمندان، نویسندگان، پژوهشگران و سایر نهادهای متعلق به زحمتکشان که بخش اساسی جامعه مدنی را احتوا مینمایند و هم چنین تقویه، تحکیم و حمایت سازمانهای اجتماعی و انجمنهای حرفه یی که تاکنون ایجاد گردیده است، ولی بنابر تسلط حاکمیتهای غیر دموکراتیک و خودکامه، پیچیده گی وضع سیاسی - اجتماعی و پراکنده گی نیروهای متعلق به دنیای کار و زحمت از مؤثریت لازم برخوردار نیستند، در سرخط وظایف کلیه نیروهای عدالتخواه و طرفدار دموکراسی و آزادی قرار دارد.

دو دیگر،

بدون آنکه ادعا نمایم که در این نوشته مختصر، تمام حقایق و رویدادهای مربوط به نهضت جوان اتحادیه یی (سندیکایی) کشور طی سالهای اخیر بازتاب یافته است، یادآور می شوم، که در این نوشتار صرفاً به گوشه هایی از این جنبش درنگی مؤجز صورت گرفته، که خالی از کمبودها و اشتباهها نیست. قبلاً بابت آن پوزش میطلبم.

منظور این است، که برای فعالان جنبش اتحادیه یی کشور و هم برای کسانی که میخواهند در آینده درباره فعالیتهای اتحادیه های صنفی کشور و نقش آن در تحولات اقتصادی - اجتماعی و سیاسی جامعه افغانی تحقیق نمایند، این باب را مفتوح سازم.

مدخل:

از آن جا که بدون ریشه یابی، مطالعه و بررسی چگونه گی ظهور کارگران، به ویژه کارگران صنعتی در کشور، فهم درست نهضت ها، حرکتها و جنبشهای کارگری درون جامعه افغانی مقدور نیست، مفید پنداشتم تا نخست در رابطه به پیدایش جوانه های بورژوازی و مرتبط به آن پیدایش کارگر و به تبع آن حرکتهای کارگری به صورت مؤجز درنگ نمایم. تا در روشنی آن بتوانیم به چگونه گی ظهور نخستین هسته ها و نهادهای کارگری و گسترش و توسعه آنها بپردازیم.

از نگاهته های مؤرخان و ارزیابیهای پژوهشگران استنباط میگردد، که افکار بورژوازی در سالهای ۱۹۸۳ - ۱۸۷۸ - در زمان امیر شیرعلی خان در جامعه افغانی به جوانه زدن آغاز نمود و در بر نامه اصلاحاتی آن زمان در چوکات یک سلسله نو آوریهای تجدیدگرایانه از جمله:

ایجاد جریده شمس النهار که در ۱۶ صفحه به نشر میرسید، چاپ تکت پستی، تأسیس اداره پست و مخابرات، ایجاد مطبوعه لیتوگرافی، ایجاد دستگاه مونوفکتور تولید وسایل حربی (کارخانه های توپ ریزی، کارخانه تفنگ و باروت سازی)، انکشاف امور اقتصادی - فرهنگی، پیشه وری، امور ساختمانی و راه سازی، به وجود آوردن تسهیلات تجارتي، ریفورم مالیاتی و غیره متبازز گردید.

در سالهای ۱۸۸۰ - ۱۹۰۱، در دوران حاکمیت امیر عبدالرحمن خان در بخش تولیدات وسایل حربی توجه بیشتر صورت گرفت، دستگاه های اسلحه سازی، تولید بوت عسکری و ضرب سکه بناگذاری شد.

میرغلام محمد غبار، مؤرخ نامدار کشور در این رابطه در صفحه ۶۴۶ کتاب افغانستان در مسیر تاریخ نگاشته است:

«امیرعبدالرحمن خان سعی بسیار میکرد، که ذخیره مهمات جنگی دولت را برای یک میلیون عسکر در بخش سکتور دولتی و تحت نظارت مستقیم دولت آماده نماید. لهذا از تمام معاش خوران دولت یک ماه معاش در سالی برای خریداری اسلحه گرفته میشد.

در سال ۱۸۸۶ دولت توسط یک مستخدم فرانسه یی به نام شورم کریستگر، از اروپا نخستین فابریکه حربی افغانستان را که با قوه بخار به کار می افتاد خریداری نمود و دستگاهی به نام ماشینخانه را در کابل تأسیس نمود. در این فابریکه ۴۰۰۰ کارگر دایمی مصروف گردیده بودند. تولید سالانه آن ۱۰۴ توپ، ۵۲۰۰ تفنگ و

غیره لوازم نظامی بود.

فابریکه دارای شعب صنعتی ذیل بود:

آهنگری، نجاری، سراجی، حلبی سازی، فلزکاری، زرگری، مسگری، گداز، مسکوک سازی، گلپت کاری، سیم دوزی، صندوق سازی، گل سازی، حکاکی، ارابه سازی، چاپخانه لیتوگرافی، جراب بافی، دندان سازی، سترنجی بافی، قالین بافی، کاشی سازی، حجاری، نقشه کشی، چودن ریزی، شیشه سازی، چرمگری، اسپریت کشی، سوهان سازی و غیره» (ص ۶۴۶ کتاب افغانستان در مسیر تاریخ میرغلام محمد غبار).

ولی، بنابر اختناق و مطلق العنانی عبدالرحمن خان، نظریات تجدیدطلبانه و پیشرونده - در هسته - خفه ساخته شد و جلو رشد بورژوازی ملی هم از نظر ذهنی و هم از نظر عینی گرفته شد. گرچه اغلب کارگران مؤسسه ها و دستگاههای صنعتی تولیدی و پیشه وری در چوکات نظام عسکری به کار گماشته شده بودند، ولی با آن هم میتوان از ظهور اولین هسته های کارگران صنعتی صحبت نمود.

طی سالهای ۱۹۰۱ - ۱۹۱۹ که شامل دوره سلطنت امیر حیب اله خان است، در توسعه و گسترش تولیدات صنعتی و رشد صنایع توجه خاصی مبذول نگردید، در این دوران به رغم آن که شرایط برای تقویه بورژوازی ملی مساعد بود و امکانات لازم را برای رشد و انکشاف صنعت و تجارت، دولت در اختیار داشت، ولی در این دوران فقط یک دستگاه تولید برق در جبل السراج در ۸۰ کیلومتری شهر کابل به ظرفیت ۱۵۰۰ کیلووات احداث گردید.

«در سال ۱۹۱۹ برای بار اول چند عراده موتور از کمپنی دملر بمبئی خریداری و در کابل به کار انداخته شد. هم چنین ۵۷ نفر کارگر از کابل به بمبئی اعزام گردید که کارهای تکنیکی موتور، ساختن بادی، سیت، رنگ مالی، آهنگری و درپوری را فراگرفتند و دوباره برگشتند و شاگرد تربیه نمودند» (ص ۷۰۴ افغانستان در مسیر تاریخ).

مقارن جنبش آزادی بخش و استقلال طلبانه ۱۹۱۹، تعداد کارگران عرصه صنعت به تناسب نیروی مساعد به کار یعنی نفوس فعال اقتصادی کشور خیلی اندک بود و در حدود چند هزار نفر تخمین میگردد. کارگران بنابر نازل بودن ...

مروری به گذشته و نگاهی...

سطح آگاهی و نبود تشکیلات کارگری، نتوانستند نقش مشخص و مستقلی را در نبرد آزادیبخش و استقلال طلبانه کشور ایفا بدارند. اطلاعات دقیق در مورد تشکیلات سیاسی معتقد به اندیشه های کارگری و همچنان این که چه تعدادی از روشنفکران آگاه در جنبش آن روزگار به خاطر بسیج و سمت و سو دادن زحمتکشان علیه استعمار و امپریالیزم سهم داشته اند، در دست نیست، اما شواهدی موجود است که عناصر معتقد به اندیشه های کارگری به نحوی از انجا، در جنبش آزادیبخش و استقلال خواهانه ملی افغانستان سهم بودند.

در سال ۱۹۳۲ بانک ملی تأسیس گردید، این بانک که در بخش سکتور خصوصی فعالیت مینمود، برخی عرصه های صنعت را در انحصار خود قرار داد، اولین دستاورد آن تأسیس شرکت نساجی افغان بود.

در سال ۱۹۳۶ اولین فابریکه بزرگ نساجی در جبل السراج از طرف دولت ساخته شد، که ظرفیت تولیدی ۰,۵ ملیون متر تکه را در سال داشت و در مجموع ۱۵ در صد تقاضای داخلی را کفایت مینمود.

در سال ۱۹۴۱ فابریکه نساجی پلخمری با ظرفیت ۱۰ ملیون متر تکه در سال - تأسیس و به فعالیت آغاز نمود. با به میان آمدن فابریکه های نساجی زمینه های عینی برای رشد کمی و کیفی کارگران صنعتی افغانستان به میان آمد.

دوران سلطنت محمدظاهرشاه دوران گسترش صنعت و همپای آن رشد کارگران صنعتی در افغانستان است. این دوران را میتوان در مجموع به دو قسمت تقسیم کرد:

دوران قبل از جنگ جهانی دوم؛

دوران بعد از جنگ جهانی دوم.

در زمان قبل از جنگ جهانی دوم فابریکه های زیر در بخش صنعت بنیانگذاری شد:

فابریکه قند بغلان؛ فابریکه روغن نباتی و صابون سازی قندوز؛ شرکت پشمینه بافی قندهار؛ فابریکه برق پلخمری، برق حرارتی بغلان، فابریکه برق آبی چک وردک.

در آن زمان، اکثر دستگاهها و فابریکه ها به مساعدت و همکاری کشورهای پیشرفته سرمایه داری ایجاد و فعالیت مینمودند، ولی با درگیری جنگ جهانی دوم پروسه گسترش صنعت در کشور دچار وقفه گردید.

بعد از جنگ جهانی دوم، دهها فابریکه و دستگاه های تولیدی در عرصه صنعت و سایر عرصه ها تأسیس شد، که به صورت نمونه میتوان از فابریکه های زیر نام برد:

فابریکه سمنت جبل السراج؛ فابریکه برق سروبی؛ فابریکه نساجی گلپهار؛ فابریکه سمنت دهنه غوری؛ فابریکه پشمینه بافی کابل؛ شرکت میوه قندهار؛ فابریکه برق نغلو؛ فابریکه های کود و برق مزار و ...

بعد از نیمه نخست سده بیستم، تغییرهای معین در ساختار اجتماعی - اقتصادی کشور پدیدار گردید. با طرح و تطبیق پلانهای پنج ساله انکشاف اقتصادی - اجتماعی، مناسبات تولیدی دچار تغییرهای نسبی شد، گرچه تدابیر اتخاذ شده از جانب حکومتهاى وقت تا حدودی در سمت رشد مناسبات بورژوازی سیر میکرد، ولی محدودیت آن در چوکات اقتصاد مختلط رهبری شده، بیشتر باعث تقویه سکتور دولتی و سرمایه گذاری دولتی گردید.

احداث پروژه های ساختمانی و سرمایه گذاری دولتی با استفاده از منابع داخلی و خارجی در بخشهای صنعتی، ساختمانی و زراعتی بستر اجتماعی - اقتصادی را برای ظهور کارگران مهیا نمود و موجب رشد کمی آنها گردید.

احداث پروژه آبیاری وادی ننگرهار، پروژه آبیاری بند سرده غزنی، ساختمان دستگاه تولید برق نغلو، سربند و کارخانه تولید برق ننگرهار، ساختمان دستگاه تولید برق خان آباد از گامهای سازنده یی بود که در راه ریفورم زراعتی و تولید انرژی برق در این مرحله برداشته شد.

احداث دستگاه های تولید برق و انرژی زمینه های رشد صنایع ماشینی را مساعد ساخت و پیوست به آن ساختمان سیلوی مرکز (کابل) و پلخمری با مساعدت حکومت شوروی تکمیل، فعال و مورد بهره برداری قرار گرفت .

احداث فابریکه های نساجی پلخمری، نساجی گلپهار، تأسیسات شرکت سپین زر کندز، فابریکه های سمنت غوری و جبل السراج، فابریکه افزار سازی جنگلک، فابریکه میوه قندهار، ورکشاپهای بزرگ ترمیم موتر در هرات، مزار، کابل، قندهار، فابریکه خانه سازی و فابریکه برکت سازی بیانگر رشد نسبی صنایع ماشینی در این مرحله بود.

در سال ۱۹۶۳ در پروژه های عمده ساختمانی ۵۰۰۰۰ تن از کارگران دارای تخصص، مشمول کار تولیدی بودند، در همین سال کارگران صنعتی، ساختمانی و ترانسپورتی به رقم ۱۸۰ هزار نفر رسیده بود. گرچه رقم فوق در ترکیب طبقاتی کشور به تناسب سایر طبقات و اقشار اجتماعی اندک بوده، ولی بنابر تأثیر و نقشی که در تحولات عمومی کشور داشت، از اهمیت ویژه یی برخوردار بود.

سهمگیری و حضور فعال کارگران در اقتصاد ملی و پروسه تحولات اجتماعی - اقتصادی کشور و ظهور مراکز کارگری مسایل جدید اجتماعی را در مناسبات تولیدی بین کارگران و کار فرمایان در عرصه های اقتصادی، اجتماعی و حقوقی به میان آورد.

تأثیر حزب دموکراتیک خلق افغانستان، بر نهضت کارگری کشور: پس از ترور محمد نادرشاه، در خزان ۱۳۱۲، محمد ظاهر به پادشاهی رسید، با آن که محمد ظاهر رسماً پادشاه بود، ولی، در حقیقت خانواده یحیی خان به طور دسته جمعی حکومت می کردند. با استعفای محمد داود از مقام صدارت در ۱۱ حوت ۱۳۴۱ مطابق سوم مارچ ۱۹۶۲ محمد ظاهر شاه، داکتر یوسف را به حیث صدراعظم تعیین نمود و با این اقدام، خود را از حصار خانواده ظاهرا بیرون ساخت.

مهمترین اقدام تاریخی - سیاسی این دوره تصویب قانون اساسی جدید بود، که به تاریخ ۹ میزان ۱۳۴۳ برابر با اول اکتوبر ۱۹۶۴ رسماً به مرحله اجرا گذاشته شد. با آنکه این قانون ضعفها، نواقص و کمبودهای زیادی را در خود جا داده بود که عمدتاً ناشی از سرشت دولت وقت بوده اما باید اذعان کرد که این دوره یکی از مهمترین دوره ها برای تدوین یک قانون اساسی نسبتاً خوب، برای افغانستان بود.

در این قانون، برای نخستین بار برخی از آزادیهای دموکراتیک منجمله آزادی تأسیس احزاب سیاسی، سازمانهای اجتماعی و اتحادیه های مسلکی تسجیل یافت، با استفاده از مفاد و ارزشهای این قانون، «جریان دموکراتیک خلق افغانستان» به منزلت نماینده بخشی از جنبش چپ دموکراتیک و مترقی جامعه افغانی با ادعای پیشگام بودن «طبقه کارگر» و سایر اقشار و طبقات زحمتکش کشور، در وجود کنگره مؤسس آن درجنوری سال ۱۹۶۴ در شهر کابل این گهواره نهضت های آزادیخواهانه و بستر جنبشهای انقلابی پیشرونده کشور تأسیس گردید.

در آستانه تأسیس «جریان دموکراتیک خلق افغانستان»، در جامعه افغانی شیوه تولید فیودالی، نیمه فیودالی و قبیله یی حاکم بود، میزان رشد صنایع (دولتی و خصوصی) تا آن حد نرسیده بود که زمینه تشکیل طبقه کارگر را فراهم سازد، کارگران، کارمندان و سایر زحمتکشان در چوکات مناسبات حاکم فیودالی - قبیله یی محصور بودند، نبود تشکیلات منظم کارگری و سهم ضعیف بورژوازی ملی به ویژه بورژوازی صنعتی در شیوه مسلط تولیدی کشور به ادعای جریان دموکراتیک خلق افغانستان مبنی بر «پیشاهنگ طبقه کارگر!» نمیتوانست سرشت ارگانیک طبقاتی بدهد. به سخن دیگر زمینه های عینی برای کسب خصلت کارگری در بستر شیوه تولید فیودالی - قبیله یی برای ح. د. خ. ا. در مرحله تکوین آن وجود نداشت، این جریان نمیتوانست تنها در چوکات روابط بین المللی و جهانی از خصلت کارگری برخوردار شود.

با در نظر داشت این که حزب دموکراتیک خلق افغانستان به حیث یک ارگانیزم زنده در گرمترین و بغرنج ترین مرحله تاریخ کشور ما زیسته و از ظهور تا فروپاشی خود راه پُر خم و پیچی را پیموده و در طول زنده گی خویش در وضعیت سیاسی کشور گاه بالقوه و زمانی بالفعل حضور داشته و در محراق رویدادها و حوادث جامعه افغانی قرار گرفته، ضرور است تا چتر اندیشه یی، روشها، سیاستها و عملکردهای آن در مراحل مختلفی از فعالیتهايش مورد بحث و ارزیابی قرار گیرد، ولی هدف در این نبشته بررسی مسایل مربوط به زنده گی و فروپاشی حزب دموکراتیک خلق افغانستان نبوده، منظور گذر مختصریست در مورد تأثیر حزب دموکراتیک خلق افغانستان بر نهضت جوان کارگری کشور به ویژه در مرحله زنده گی اپوزیسیونی آن.

حزب دموکراتیک خلق افغانستان طی مدت ۲۰ سال زنده گی و فعالیت اپوزیسیونی خود، تأثیر عمیق دگرگون کننده بر جامعه افغانی به جا گذاشت که نتایج و تأثیر مثبت و منفی آن هنوز نیز برجاست.

آن حزب کار عمیق روشنگرانه را در جامعه افغانی انجام داد و در ارتقای سطح آگاهی اجتماعی کارگران و سایر زحمتکشان، آگاه سازی، تجهیز مبارزان پیشرو با جامعه شناسی علمی و تقویت عنصر معنویت انقلابی در آنها نقش مؤثر را ایفا نمود و ریزرفهای قابل حساب را جهت دگرگون ساختن جامعه به سود انسان زحمتکش به میان آورد، که آرمانهای آغازین آن میتواند سنگ بنایی باشد، برای از سرگیری مبارزه دادخواهانه، اشاعه تفکر نقاد پیشرو عصر ما در وجود جامعه شناسی علمی و پویایی و نوسازی جنبش دموکراتیک افغانی. و احیای نهضت کارگری و جنبش اتحادیه یی در شرایط نوین اقتصادی - اجتماعی کشور و جهان.

مرامنامه حزب دموکراتیک خلق افغانستان به حیث اساسی ترین سند سیاسی و فکری آن، در شماره های ۱ و ۲ جریده خلق در اپریل سال ۱۹۶۶ نشر و بعداً در ۶ شماره جریده خلق و ۹۶ شماره جریده پرچم وسیعاً انعکاس یافته بود، آن حزب، بر مبنای این سند در بیان ریشه های اصلی فقر و سیاه روزی، بیدالتی و عقبمانی شدید جامعه افغانی و افشای مناسبات ظالمانه و استبدادی نظام فیودالی، نیمه فیودالی و قبیله یی و بهره کشی بیرحمانه از کارگران، دهقانان و دیگر زحمتکشان کار تاریخی را انجام داد.

آن حزب، در مرحله آغازین زنده گی اپوزیسیونی اش، با توسل به

خشونت و اقدامهای ماجراجویانه نا به هنگام، اغواگرانه انقلابی نما، اقدامهای قهرآمیز و غیرقانونی از جمله کودتا ناسازگار بود و اعتقاد بر آن داشت تا اهداف مرامی خود را که به خاطر دفاع از آزادی، دموکراسی، استقلال، رشد و ترقی جامعه، کاهش درجه استعمار، تأمین عدالت اجتماعی و رفع فقر و سیاه روزی زحمتکشان برای مرحله معینی از تکامل تاریخی جامعه افغانی تدوین گردیده بود، با استفاده از امکانات قانونی، مسالمت آمیز و دموکراتیک، بدون خشونت تحقق بخشد. در این راستا مطابق به شرایط عینی و ذهنی جامعه افغانی و مقتضیات زمان در تمام عرصه های زنده گی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور به کار بنیادی پرداخت (شرح مفصل آن ایجاب نبشته جداگانه را مینماید).

ح. د. خ. ا. طی سالهای فعالیت اپوزیسیونی خویش بیش از ۲۰۰۰ تظاهرات، اعتصابات و میتنگها را سازماندهی نمود، و از مطالبات برحق کارگران نی تنها پشتیبانی نمود بل که در تفکیک، تنظیم و بالا کشیدن این مطالبات سهم بوده و حمایت از مطالبات و تقاضاهای عادلانه کارگران جز از وظایف روزانه آن محسوب میگردد.

با سازمان دادن میتنگها، مظاهره ها و مارشهای کارگری نی تنها خواسته های معین صنفی و مسلکی کارگران را بازتاب میداد بل که در تشکل کارگران به خاطر تحقق مطالبات صنفی، رشته یی و مسلکی آنها سهم مؤثر داشت.

مطالبات کارگران در آن زمان عبارت بودند از:

افزایش عادلانه دستمزدها، بهشد شرایط ایمنی کار، مُرخصیهای سالانه، کاهش وقت کار، انتقال رایگان تا محل کار، جلوگیری از اخراجهای غیرقانونی، ایجاد بیمه های اجتماعی و صحتی، دریافت مواد ضرورت اولیه از طریق کوپون، ایجاد و به رسمیت شناختن اتحادیه های کارگری، صندوقهای تعاونی و به رسمیت شناختن اول ماه می روز همبسته گی جهانی طبقه کارگر.

بدون تردید باید اذعان نمود که، تأسیس و ظهور نهادها، تشکیلات و حلقه های چپ و مدافع حقوق کارگران از جمله حزب دموکراتیک خلق افغانستان، تکانه سترگی را بر نهضت جوان کارگری کشور وارد نمود و نقش مثبت و با اهمیتی را در آگاه سازی کارگران و مُردگیان از منافع اساسی و حقوق صنفی آنها ایفا نمود.

اوجگیری اعتصابات کارگری،

سالهای ۱۹۶۸ - ۱۹۶۹ سالهای اوج جنبش اعتصابی در کشور به شمار میرود، کارگران در مؤسسه های بزرگ صنعتی، ساختمانی، ترانسپورتی، معدنی و تفحصاتی به گونه آگاهانه به جنبش اعتصابی میپیوستند، از جمله کارگران کارخانه جنگلک، نساجی گلپهار، مجتمع کانال ننگرهار، فابریکه سپین زر قندوز، فابریکه میوه قندهار، فابریکه سمنت غوری، تأسیسات سرکسازی و ترانسپورتی پلخمری، دستگاهها و تأسیسات نفت و گاز شمال (مزارشریف و شبرغان) در این جنبش اعتصابی سهم فعال داشتند و در راه به دست آوردن حقوق صنفی و رشته یی خویش به پیروزیهایی نایل گردیدند.

مارش بیش از ۳۵۰ تن از کارگران و کارمندان آگاه تأسیسات نفت و گاز شمال که به «مارش ظفر آفرین کارگران» معروف گردید رویداد نادری است در نهضت کارگری کشور، کارگران مارش کننده از شهر شبرغان ولایت جوزجان تا شهر مزار ولایت بلخ و سپس تا شهر پلخمری ولایت بغلان به فاصله بیش از ۳۰۰ کیلومتر را پیاده پیمودند خواستههای عمده کارگران را افزایش دستمزد، تهیه محل مناسب برای رهايش، تدوین و تطبیق لایحه ترفیع و تقاعد و تأسیس اتحادیه کارگری احتوا مینمود. این مارش که مورد پشتیبانی و حمایت تمام مراکز کارگری و نیروهای دموکراتیک و پیشرو کشور قرار گرفت در نهضت جوان کارگری کشور به خاطر نقش آن در بیداری کارگران و کارمندان و تشکل بعدی آنها از اهمیتی ویژه یی برخوردار بود.

در همین سالها جریان چپ مائویستی که موازی با اندیشه ها و اهداف نهایی استراتژییک حزب دموکراتیک خلق افغانستان شکل گرفته بود، تأثیر معین را بر نهضت کارگری کشور وارد و زمینه های اشتقاق آن نهضت را به میان آورد.

در اول ماه می ۱۹۶۸ مطابق ۱۱ ثور ۱۳۴۷ کارگران کارخانه جنگلک در میتنگی که به خاطر تجلیل از روز اول ماه می - روز همبسته گی جهانی کارگران - برگزار نموده بودند به رسمیت شناختن اتحادیه کارگری و بلند رفتن مزد کارگران را مطرح و جهت تحقق برخی از مطالبات خویش دست به اعتصاب زدند، کارگران فابریکه حجاری و نجاری شهر کابل نیز به این اعتصاب پیوستند. حلقه ها و محافل مائویستی که در وجود سازمان «دموکراتیک نوین» اعلام موجودیت نموده بودند توانستند رهبری این اعتصاب را به دست گیرند و از این اعتصاب در پخش و تبلیغ اندیشه های مائویستی در بین کارگران استفاده نمایند. به روز ۲۴ جوزای سال ۱۳۴۷ پلیس به اعتصاب کننده گان یورش برده و تعدادی از فعالان کارگری و برخی از رهبران سازمان «دموکراتیک نوین» را که ارگان نشراتی آن جریده «شعله جاوید» بود زندانی نمود.

همچنان حرکتهای دیگر کارگری در سال ۱۳۵۰ در شهر هرات و در سال ۱۳۵۱ در شهر جلال آباد (کانال ننگرهار) آغاز گردید. ادامه دارد

«چپ» و مناسبت آن با شرایط افغانستان

نوشتهٔ قدوس زرییر

در آغاز بحث خالی از فایده نیست اگر برای دخول به تفکر «معما» شده که اندیشمندان پیشگام مدرسهٔ دادخواهی روزی «چپ» اش نامیده بودند، یکبار به پیش زمینه‌های آن رجعت شود و جستجو گردد که انگیزهٔ تولد این تفکر، چون در مجامع برخی سیاستمداران افغانی پیرو «دموکراسی خانقائی» سوتعبیر می‌گردد، چیست؟ نخست به آن‌های که «چپ» را مقولهٔ دگم، فراوردهٔ پرداختهای «تاریخ گذشته» ذهن متفکرین پاریس، پنداشت غیر پراگماتیست برای شرایط افغانستان یا وسیلهٔ بازار یابی شعارهای عوامفریبانهٔ سیاسی در فراز و فرود حادثه‌ها می‌دانند، یاددهانی می‌گردد که اندیشهٔ «چپ» برخلاف چنین برداشتها، گواهانامهٔ علمی یک روند به هم پیوست فکری - عملی بوده رشتهٔ دیالکتیکی در چگونه‌گی تکامل مناسبت‌های معین اجتماعی در جوامع بشری دارد که اگر به سر رسد اکثریت بهره‌کش جامعه را از افسار فرمان برداری «همیشه‌گی» حکام معتاد قدرت رهایی بخشیده اختیار دار داریم سرنوشت اش می‌سازد.

فراهم آیی شرایط تحقق عملی اندیشه‌های «چپ» به افزایش حرص حلقات حاکم به مقصد توسعهٔ تمامیت خواهی و نیز ناتوانی آنها در حل معضله‌های اجتماعی که منجر به گسترش و تعمیق تضادها در جامعه و در نهایت تشدید بحران می‌گردد مرتبط است. این امر در فرهنگ جامعه شناسی علمی، نام موجودیت زمینه‌های عینی تحول را به خود می‌گیرد. از جانب دیگر بسیج و صف آرایی آگاهانهٔ زحمتکشان در وجود تشکلهای صنفی و سیاسی آنها شرایط ذهنی تحول را به وجود می‌آورد.

به اشتباه نرویم، اینجا آماده‌گی شرایط عینی و ذهنی برای وقوع انقلاب اجتماعی و از صحنه راندن قهریهٔ قدرت حاکمهٔ استبدادگر، آنگونه که رواج تحولات سدهٔ بیستم بود مد نظر نیست چون مجال دسترسی به تحول، از مجراهای کاملاً صلح آمیز در نتیجهٔ انسجام و سازمان یابی لایه‌های تهیدست و مظلوم جامعه به مقصد ایجاد حاکمیت اکثریت مردم نیز میسر می‌گردد به شرط آنکه این اکثریت از ضرورت مبارزه برای نیل به حقوق خویش آگاهی یابد.

شرط عینی تحول همانگونه که اشاره گردید بر ناکاره‌گی نظام سیاسی مستبد در جهت حل دشواریهای اقتصادی - اجتماعی بحران زا استوار است اما شرط ذهنی آنرا مبارزین متفکر، رسالتمند و معتقد به عدالت اجتماعی، با آگاه سازی و بسیج توده‌های زحمتکش فراهم می‌سازند. انسانهای دارای چنین طرز تفکر و مرام را در واژه نامهٔ سیاسی، چپ اندیش و مجموعه‌های متشکلهٔ آنها را احزاب و سازمانهای چپ تعریف می‌کنند. هر گونه تشکیلی که خارج از این مفهوم زیر ستر «دفاع از منفعت کل ملت» تبارز نماید ولی به هدف جای پایابی در بازار سیاست به نبض زمان و رنگ جماعت نگریسته پگاه «ضد چپ» و شام «چپ» شود، خود و دیگران را فریب می‌دهد. چنین گرایشی از پی تعبیهٔ حاکمیت موجود در افغانستان، در میان شمار متعددی از افراد و تشکلهای وابسته به چپ دیروز به ملاحظه رسید.

مبارزهٔ سیاسی، مستدل بر این که منبع در منافع معین مرزبندی شده دارد حدود معین و شفاف می‌طلبد. هرگونه ادعای انتزاعی مبنی بر «خیر خواهی» عامه در سیاست، دماغوژی بیش نبوده انسان را درگیر پندارهای واهی می‌سازد که هیچگاهی به زدای واقعی نابرابریهای اجتماعی منتج نمی‌گردد.

مبهرن است که دیدگاه «چپ» موجود نوینی نیست و از بیشتر از یک سده و نیم بدینسو ساختار فکری اندیشمندان و رهروان این طریق را مشحون ساخته در شیوه‌های متنوع دسترسی به آموزش اندیشه‌ی بی و حرکت‌های گوناگون سیاسی - اجتماعی متبازر گردیده است. مقوله‌های چپ و راست به عنوان بازتابگر موضع سیاسی، بار نخست در سال ۱۸۳۰ در فرانسه سر زبانها افتادند. در جولای آن سال، پارلمان متشکل از نماینده‌گان دارای بینشهای سیاسی گوناگون عرض وجود کرد و نشست اعضای مجلس بر اساس؛ محافظه کاران و سلطنت طلبان در سمت راست و جمهوری خواهان رادیکال و لیبرالهای متقاضی تحولات بنیادی در سمت چپ ترتیب یافت. بدینصورت «چپ» به عنوان نشانهٔ تقاضای تحولات بنیادی اجتماعی وارد قاموس سیاسی شد.

شکل یابی منسجم جنبش‌های کارگری در سدهٔ نهم و پی ریزی مبانی علمی - اندیشه‌ای جنبش‌های متذکره در آغاز نیمهٔ دوم این سده، باعث ظهور مکتب جدید فکری چپ در کارزار سیاست گردید و دیری نگذشت که این مکتب به حیث منبع الهام فکری مبارزان آزادی طلب، ترقیخواه و عدالت جو، سراسر دنیا را تسخیر کرد و به اندیشهٔ جهانشمول مبدل گردید. انکشافات سدهٔ بیستم که در ابتدا موجب پیدایش سوسیالیسم دولتی و بعد فروپاشی آن شدند نمی‌توانند از اهمیت مبرمیت «چپ» بر پایهٔ ضرورت مبارزه برای تامین عدالت واقعی اجتماعی در شرایط کنونی بکاهند.

آنچه در سطور بالا تذکر یافت، می‌رساند که «چپ» در بنیاد، متجلی یک پندار روشن از نابرابریهای درونی جامعه است که صف آرایی اندیشه‌ی بی - سیاسی نیروهای انسانی را به قصد زدودن آنها میطلبد. «چپ» یعنی تلاش سازمان یافتهٔ فکری - سیاسی افراد آگاه جامعه برای پیروزی عدالت اجتماعی بر بی عدالتی اجتماعی. بدیهی است که برداشت از اندیشه‌های چپ و زمینه‌های عملی آنها متناسب به سطح رشد و تکامل مناسبات اجتماعی در کشور های مختلف، همسان نیست. به قول نویسندهٔ «سرمایه»، «ما تقریباً همه جا با تجزیهٔ کامل جامعه به زمره‌های گوناگون یعنی با نردبانی از مراتب اجتماعی گوناگون روبرو می‌شویم» که تدوین برنامهٔ مبارزه به قصد هموار سازی این «مراتب» را نیز متفاوت می‌سازد. «نردبان مراتب اجتماعی» دنیای امروز در کل سه حالت زیر را بیان می‌دارد:

۱. سرمایه داری در پایان سدهٔ هژدهم و آغاز سدهٔ نهم به عنوان فرماسیون اقتصادی - اجتماعی مرفعی تر، از بطن فیودالیزم سر برآورد، رشد کرد و در اواخر سدهٔ بیستم پیشرفته شد که در راستای فراروی از محدودهٔ مرزهای جغرافیائی کشورها سیر تکاملی گرفت و تعریف نوین سیاسی گلوبالیزم یافت. گلوبالیزم نه تنها تفاوت سطح زنده‌گی در میان مزدگیران و ثروتمندان جوامع سرمایه داری را در یک گراف صعودی گسترش داد و پدیدهٔ فقر را بار دیگر وارد واقعیت‌های زنده‌گی اجتماعی این جوامع گردانید بلکه کشورهای عقبمانده را نیز به حلقهٔ بازاریابی سودجویانهٔ خود متصل ساخت. از این وصلت ناخواست بیشتر از همه، فقرا و تهیدستان این کشور ها آسیب می‌بینند.

از سوی دیگر، اقتصاد بازار اجتماعی در برخی کشورهای سرمایه داری اروپایی که نواختن سرود آن به حیث الترناتف اقتصاد متمرکز سوسیالیستی و «مثل دموکراسی و عدالت اجتماعی»، دهه‌های تمام گوش بشر را اذیت می‌کرد زیر پاشنه‌های گلوبالیزم در حال فروریختن است.

کشور های اروپایی، امریکای شمالی، استرالیا و جاپان به این مرتبه متعلق اند.

۲. تداوم رشد چشمگیر سرمایه داری در برخی کشورهای قبلاً عقب مانده، نیز ویژهٔ رخدادهای اقتصادی - اجتماعی پایان سدهٔ بیستم و آغاز سدهٔ بیست و یکم به شمار می‌رود که نقش قابل ملاحظه‌ی در تقویت پایه‌های گلوبالیزم ایفا می‌نماید. اما این کشور ها با وجود «عشق» تمام به «حق داری» نظام سرمایه تا هنوز نتوانسته اند آنرا وسیلهٔ آزادی کامل از قید مناسبات فیودالی سازند و در قطار سرمایه آفرینان «پیشگام» قرار گیرند. در این کشور ها نظام دوگانه - سرمایه داری در شهرها و فیودالیزم در روستاها حاکمیت دارد. ...

آیا اندیشه‌های چپ با شرایط افغانستان سازگار اند؟ اگر از پیشینهٔ چندین هزار سالهٔ جنبش عدالت خواهی مردم که با نام های مزدک در سرزمین تاریخی خودمان و اسپارتاکوس در قارهٔ اروپا پیوند دارد بگذریم و به پیدایش حرکت‌های سیاسی چپ در سدهٔ نهم نگاهی افکنیم بر می‌آید که «چپ» در حقیقت تبارز درون مایه‌ای همان جنبشهای عدالت خواهی ادوار پیشین است که اندیشمندانی چون رابرت اوئن، شارل فوریه، سن سیمون و دیگران در چارچوب عدالت طلبی ناکجا آبادی سوسیالیسم تخیلی آنرا ادامه دادند. حتی پیش از آن در آثار ماندگار دانشمندان و فرهنگیان شهر قلمرو زبان فارسی نظیر ابن سینای بلخی، فردوسی، حافظ و شمار دیگر، ندای عدالت خواهی و بیان روشن مظلوم اجتماعی به وضاحت منعکس اند. سرانجام این مسأله همانگونه که در بالا نیز اشاره گردید، در سدهٔ نهم توسط دانشمندان و اندیشمندان خط فکری چپ پاسخ علمی یافت و بدینوسیله مکتب علمی این طریقت بنیان گذاشته شد.

آنها طرح ایجاد نظام شورایی مردمی برای تامین عدالت اجتماعی را پیشکش نمودند که در آن اکثریت زحمتکش با پیشاپیشی طبقهٔ کارگر به مثابهٔ آگاه ترین طبقهٔ اجتماعی، صاحب حق تصمیم گیری می‌شد و ادارهٔ سیاسی خودگردان را ایجاد می‌کرد تا حاکم اصلی سرنوشت اش گردد. اینجاست که تفکر پیدایش حاکمیت شورایی مردمی وارد رسم مبارزهٔ فکری - سیاسی چپ اواخر سدهٔ نهم و ناهج پیکار حق طلبی آزمان گردید. آنچه را که دولت شوروی به رهبری حلقه‌های روشنفکرانهٔ قدرت طلب در حزب کمونست، چندی پس از پیروزی انقلاب اکتوبر به نام «قدرت شوراها» به وجود آورد مسیر اصولی تحقق هدف اصلی نبوده، نه تنها برداشت واقعی از نظام شورایی - نماینده‌گی مردم را بیان نمی‌کرد بلکه منافع اکثریت زحمتکش جامعهٔ روسیه را به شمول طبقهٔ کارگر نیز زیر سوال برد. شعار «تمام قدرت به شوراها» گرچه با پیروزی انقلاب اکتوبر به مثابهٔ روزنهٔ امید برای برچیدن نابرابریها ورد زبان عام و خاص جامعهٔ روسیه و مورد پذیرایی مردم آن کشور قرار گرفت ولی دیری نگذشت که به بیراهه رفته تحویل بیروکراسی حزبی شد و سر انجام پیدایش حاکمیتی را سبب گردید که بعد از چندین دهه فراز و فرود دو باره به نابودی انجامید.

فراورد های تجارب مبارزات سیاسی و آفریده‌های دور اندیشانهٔ بانیان و گرد آورده‌گان علمی اندیشه‌های چپ و راهیان آتیۀ پیشکسوت این راه در جهت کاوش و دریافت زمینه‌های تحقق برابری و عدالت، پیام روشن، عملی و قابل هضم برای آنهاست، و تنها برای آنهاست دارند که به اصل حقانیت نبرد اندیشه‌ی بی - سیاسی آشتی ناپذیر در مقابل ظلم، خشونت و بیداد گری معتقد اند و راه و رسم زنده‌گی سیاسی خود را با مبارزه برای تحولات بنیادی به نفع اکثریت زحمتکش جامعه پیوند داده اند.

«چپ» و مناسبت آن...

هند، کشورهای حوزهٔ خلیج فارس، برازیل، ارجنتاین و شماری از ممالک جنوب شرق آسیا شامل این حالت اند.

۳. فراوان کشور های دیگر تا هنوز در یک گسترهٔ از مناسبات اجتماعی پوسیده و عشیره یی قرون اوسطایی ماقبل فیودالی و فیودالی جا مانده اند. قاره های آسیا، افریقا و امریکای لاتین در وجود کشورهای نظیر افغانستان، منگولیا، بنگله دیش، یمن، مالی، سومالی، هایتی، پیرو و غیره عقب افتاده ترین مناسبات اجتماعی زمان حاضر را بازگو می کنند.

سه حالت تعریف شدهٔ بالا در محور یک ویژه گی واحد می چرخد و آن، تقابل منافع در مناسبات تولید است.

سرمایه داری پیشرفته، سرمایه داری در حال پیشرفت و نظام های عشایری - فیودالی در افریقا یا افغانستان، همه بیانگر نفع برداری از نیروی کار انسان زحمتکش اند. در هر سه حالت، اکثریت زحمتکش از فرادستی خود منشاۀ اقلیت مفت خور، متناسب به رشد فرهنگ سود جویی رنج می برد. حالت سوم سلطهٔ فرهنگ خشونت، زورمندی، سرکوب و قتل را نیز به همراه دارد.

نتیجه آنست که بنا بر تقابل منافع، به کرسی نشاندن ندای حق خواهی انسان زحمتکش، در افغانستان، امریکا، انگولا یا هرکجای دنیا مستلزم مبارزهٔ فکری - سیاسی بوده که باید صورت پذیرد. بنیاد فکری - سیاسی این مبارزه را تنها در مکتب «چپ» می توان جستجو کرد.

لذا آنهای که به حکم بطلان و نسخ اندیشه های چپ متوسل می شوند، اگر نبود برابری و عدالت اجتماعی در افغانستان یا هر کشور دیگر را نمی بینند، بینایی را از دست داده اند و اگر می بینند و کتمان می کنند در حقیقت دنبال اغراض مستور اند و ارشاد کذب و تفتین می نمایند که اینگونه استتار را باید درید.

مناسبت اندیشه های چپ با شرایط افغانستان، مسأله بیست که پاسخ آن در پژوهش چگونه گی مناسبات اجتماعی درون جامعهٔ افغانی به ساده گی بدست می آید، این که:

• در ولایات جنوبی و شرقی افغانستان روابط قبیلهٔ عشیره یی خاصهٔ نظام های اجتماعی حدود پنجمصد - هزار سال پیش بیداد می کند. آنجا سرکرده های قبایل به حمایت و مشاورت گروه های ملیشه یی قرون اوسطایی وارد شده از آنسوی مرز در یک دهه و نیم اخیر طالبان جمعیت محلات را به شیوهٔ ادارهٔ مطلق العنان زیر فرمان دارند.

دولتهای مرکزی افغانستان از گذشته تا امروز چون ابقای خود را در اتکا به قبایل می دیدند نخواستند به عمق قلمرو سلطهٔ آنها دست یازی کنند. در نتیجه سلطهٔ مناسبات قبیله یی در آن دیار برجا ماند.

• در ولایات مرکزی، شمالی و غربی کشور پیش از سالهای هشتاد سدهٔ بیستم، ساختار ارباب رعیتی نیمه فیودالی و قسما فیودالی در کنار علایم ابتدایی پیدایش مناسبات سرمایه داری در برخی شهرها، حاکمیت داشت که ظهور جنگ، همه را برهم زد. حال به جای ملاکان و اربابان عنعنوی سابق، سر دسته های مسلح اقتدار گرا، رشتهٔ کلام فرمان روایی را به دست گرفته روال زنده گی روزانهٔ مردم را در گروگان دارند که نوعی از شبه نیمه فیودالیزم نوپیدای خشن تفنگی را ایجاد کرده اند.

دولتهای مرکزی پیش از جنگ به ویژه پیش از توسعهٔ بحران ناشی از دخول ارتش شوروی به افغانستان، بی آنکه کاری برای تحدید نفوذ ملاک و ارباب به قصد پیشرفت اقتصادی - اجتماعی انجام دهند، متکی بر پشتیبانی قدرت مندان محلی از تسلط کامل اداری بر آن مناطق پرخوردار بودند. دولتهای آنوقت صرف نظر از ماهیت ضد مردمی آنها، بر اوضاع کشور حاکم و می توانستند ثبات و امنیت را حفظ نمایند ولی اکنون اضافه بر آنکه از ثبات و امنیت خبری نیست بازار، مزرعه و اداره همه در ورطهٔ انارشویی گروه های استبداد گر افتاده است. این گروه ها اجزای ترکیبی عمدهٔ ارگانهای قدرت در مرکز را نیز تشکیل می دهند.

• شهر های عمدهٔ افغانستان مانند کابل، قندهار، هرات، مزارشریف و جلال آباد که زمانی علایم مدنیت سدهٔ بیستم و نشانه های اولیهٔ بروز نظام سرمایه داری مانند مانوفاکتورها و کار خانه های نه چندان بزرگ دولتی و خصوصی، معارف برنامه ریزی شده بر طبق نورم های تثبیت شدهٔ آزمون و ساختار های شهرداری به وضوح نمایان بود، اکنون از یکسو به زیاله دان جمعی و از سوی دیگر به مراکز معاملات کریمینل - مافیایی جنایت پیشه گان داخلی، عناصر افغانی اعزامی از آنسو و اینسوی اوقیانوس ها و هسته های اصلی شبکه های قاچاق مواد مخدر مبدل گشته اند.

نیروهای خرابکار، پایتخت کشور شهر کابل را در سالهای نود سدهٔ قبل تخریب نمودند که تا امروز جز برپایی چند عمارت مسکونی، فروشگاه و هوتل به وسیلهٔ مافیای بازار، اثری از بازسازی به سود شهروندان در آن به چشم نمی خورد.

در هنگام حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان در سالهای هشتاد، برنامه های اصلاحات اقتصادی - اجتماعی روی دست گرفته شدند که به دلایل آشکار به نتیجه نرسیدند.

پس ساختار اجتماعی امروز کشور ما و سیمای آن در کل، در مشخصه های قبیله یی - شبه نیمه فیودالی خشن ویژهٔ افغانستان

تبلور می یابد. این، قبیله داران، جنگسالاران موروث حوادث سالهای هشتاد، تاجران گماشته، مافیا و تکنوکراتهای فاسد اند که بر اکثریت زحمتکش جامعه حکم و فرمان می رانند.

وقتی در کشوری بی عدالتی، ظلم و بیداد گری وحشت می کند، خودفربیی و ناخود آگاهی فکریی بیش نیست اگر «چپ» برای شرایط افغانستان بیگانه و غیر عملی قلمداد شود. در حوادث نه سال اخیر تقریباً همه شریک بودند به جز نیروهای چپ، اما تا اکنون به جایی نرسیده اند و به منوال کنونی بجایی هم نخواهند رسید.

بعد از حادثهٔ یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ امریکاییها با وعده های دموکراسی آوری، رژیم طالبان را برداشتند و حکومت دلخواه خود را مستقر ساختند ولی «دست آورد» این رخداد در تداوم سالهای که گذشت پدیدهٔ دیگری جز آلوده گی و بحرانی گردیدن بیشتر همان فضای حاکم پیوست به سقوط طالبان نیست، یعنی:

« - ادامهٔ جنگ، فقر، بیداد، بیثباتی سیاسی، بی نتیجه ماندن اقدامات نیروهای ائتلاف در رابطه با قاچاق مواد مخدر و افزایش میزان تولید آن؛

• پرورش، تسلیح، تجهیز و اعزام طالبان از بیرون کشور به ویژه از سوی پاکستان؛

• گسترش اختلاس، رشوت، فساد اداری - اقتصادی، غصب داراییهای مردم و ملکیتهای عامه و غارت کمکهای بین المللی از سوی زورمندان و حاکمان کشور؛

• بدتر شدن وضع اقتصادی، کاهش قدرت خرید، افزایش شدید میزان بیکاری، عدم دسترسی تهیدستان به مواد غذایی و نبود امنیت در شاهراههای مواصلاتی؛

• نقض حقوق بشر، دامن زدن اختلافات قومی، زبانی و مذهبی؛

• فقدان دولت متمرکز، فقدان حاکمیت ملی، فقدان استقلال سیاسی، نبود قوای مسلح واقعی؛

• بیزاری خلق از دیکتاتوری شبکه یی جنگسالاران ستمگر، عقب مانده، خرافی، قرون اوسطایی و حامیان خارجی آنها؛

• افشاشدن ماهیت تاریخی و چهره های اصلی زورمندان مسلط درحاکمیت کنونی و کاهش حمایت افکار عمومی از شیوهٔ ناموثر مبارزه با تروریزم و افراط گرایی؛

• افزایش تلفات ملکی و تخریب ساحات مسکونی؛

• ناکارایی تکنوکراتهای وارد شده از غرب» از نشرات چپ بیرون مرزی افغانی.

ملاحظه می گردد که «کارد به استخوان رسیده» و بیرونرفت از آن مستلزم صف آرایی جدی نیروهای واقعا دموکراتیک، ترقیخواه، چپ و دلسوز به حالت اسفناک و عذاب آور مردم افغانستان است. هر نیرو و سازمان سیاسی که در صحنه حضور یا قصد ورود به آن دارد و با کاربرد واژه های دموکراسی، ترقی، تحول و حتی چپ با مناسبات مسلط حاضر در جامعهٔ افغانی سازش سیاسی را روا می دارد، نه تنها تأثیری بر اوضاع نخواهد داشت بلکه آلودهٔ فضای حاکم گردیده به خود، به مردم، اعضا، هواخواهان و رهروان سازمانی خود جفای تاریخی جبران ناپذیری را مرتکب می شود. هرگونه سازش با شرایط سیاسی - حقوقی مسلط امروز، الام افغانهای زحمتکش را در یک امتداد زمانی که آخرش در چشم انداز نیست به درازا می کشاند.

حال باید یک دید گذرا افگند که نیروهای مطرح یعنی نیروهای مترقی و چپ در چه حالی قرار دارند.

وضعیت ناخوشایند ولی هویدا است. «چپ» یا «چپ دموکراتیک»، در شرایط حاضر درگیر ملالت پراکنده گی بوده به حیث یک نیروی اثرگذار در حیات سیاسی افغانستان، اصلا حضور عملی ندارد. بازمانده های حزب دموکراتیک خلق افغانستان و سایر تشکلهای چپ پیشین که به گونه یی به نامهای حزب، سازمان و . . . در داخل و خارج نظام جمهوری اسلامی، حضور انفرادی یا جمعی نمایشی یافته اند بیشتر در فکر نگهداری «خرازی» خود اند تا دفاع واقعی از منافع زحمتکشان افغانستان. تا حالا حتی یک حرکت توده یی به گونهٔ تظاهرات صلح آمیز در اعتراض به مظالم رایج فراگیر در کشور سازماندهی نکرده اند که دست کم موجودیت خود را به جامعه نشان دهند.

برخی رهبران و کادرهای بالایی حزب دیروز، از باخت فاجعه بار قدرت هنوز هم رنجور خاطر اند و سعی می ورزند در حالیکه به منافع زحمتکشان پشت پا زده اند، از هر راه میسر بار دیگر به ارکان قدرت دست یابند. آنها شرکت در قدرت دولتی را صرفاً به خاطر دستیابی به قدرت می خواهند تا ساحه یی برای اعمال عادات فرادستانهٔ به ارث برده کمایی کنند، نه این که زمینه های عینی استفادهٔ قدرت در جهت راه اندازی تحول به نفع مردم را جستجو نمایند.

حضور نمایشی در ولسی جرگه و ریاست کمیسیونهای آن پیش از «انتخابات پارلمانی» اخیر، بستن پیمانها با حلقات جنگسالار، احراز مقام در رده های بالای وزارت خانه های ارتجاعی - تکنوکراتیک و شاخه های مربوط در ولایات، مراجعهٔ در یوزه گرانۀ تعدادی به حکومت با هدف دریافت جای پا در ساختار های آن در این نه سال و فراوان مثالهای دیگر، به حرفهای بالا مهر تأیید می گذارند. گفتنی است که حتی شماری از این افراد قبل از «انتخابات» ریاست جمهوری سال ۲۰۰۹ در خدمت امریکا و ناتو نیز قرار گرفتند تا در صورت تعویض سران ناکارهٔ رژیم در آن وقت به حیث بخشی از

یک الترناتف آماده، استخدام گردند. لذا به ادعاهای تحولوخواهانهٔ اینگونه سازمانها و افراد نمی توان اعتماد کرد. آنها نسبت عدم قابلیت در عملکردهای سالهای اخیرشان در سایهٔ نظام حاکم، گرفتار ورشکسته گی سیاسی شده دیگر اعتباری در بین مردم ندارند.

پرسشی به میان می آید که چه بایدکرد؟

ادامهٔ تشتت و تفرق در جنبش عدالت جو، دموکراتیک و چپ کشور (هویت - ماهیت باخته گان دیگر منظور بحث نیستند) خلای بزرگ سیاسی را در روند رخدادهای جاری کشور که باعث تداوم و افزایش هرچه بیشتر بحران می گردد به وجود آورده است، زیرا اکثریت زحمتکش و تهیدست جامعه از تکیه گاه نیرومند سیاسی محروم اند. این خلا تنها در صورتی می تواند رفع گردد که ایجاد سازمان سیاسی سراسری زحمتکشان افغانستان - حزب چپ دموکراتیک، متشکل از میهندوستان آگاه و معتقد به حقانیت مبارزه برای تحقق خواسته های منافع انسان کار و زحمت در دستور روز قرار گیرد و تا دستیابی به هدف، مصممانه و راسخانه پیگیری شود - هدفی که وظیفهٔ نخست و اساسی است.

به منظور انجام چنین مامول، ظرفیتهای در سه کتگوری زیر قابل بیسج و صف آرایی اند:

• سازمانها، حلقه ها و شخصیتهای غیر متشکل باورمند به آرمانهای آغازین حزب دیروز که معامله و سازش با نهادها و عناصر ترکیبی حکومت، اپوزیسیون نماهای حوالی آن و پیشخدمتی به مقام های سیاسی - نظامی امریکا و سایر کشور های ناتو را آگاهانه مردود می دانند.

پی ریزی یک برنامه برای گفتمان و مشوره های سازنده، گذاشتن «خشت اول» در این راستا محسوب می شود. تشکلهای و شخصیتهای دموکرات و چپ افغانی داخل و خارج که آشفته گی وضعیت کنونی کشور را به درستی درک کرده و به ضرورت میرم تشکیل یک سازمان سیاسی سراسری چپ اعتقاد دارند باید پیشهانگی این روند را بدوش گیرند.

• تشکلهای، گروه ها و بازمانده های منفرد چپ دیروز خارج از حیطهٔ تشکیلاتی حزب سابق دموکراتیک خلق افغانستان که اضافه بر اهمیت دفاع از منافع مردم، افکار توسل به وسایل قهریه و خشونت افزای مبارزهٔ سیاسی و کینه توزیهای ناشی از پندارهای غیر دوستانه نسبت به یکدیگر را کنار گذاشته ریالیزم شرایط امروز را پذیرفته اند.

شاخه های جداشده از بدنهٔ حزب دموکراتیک خلق افغانستان در آوان فعالیت اش که باگذشت زمان رشد مستقل سازمانی کرده اند؛ نباید از روند ایجاد حزب سراسری یا همکاری با آن دور بمانند.

• اعضای پراکندهٔ حزب دیروز، نسل جدید روشنفکران و آموزش دیده گان و زحمتکشان آگاه کشور. این کتگوری پوتانسیل بار ارزشی را ارایه می دهد که باید بر آن حساب کرد و در تداوم کار در جهت تشکیل حزب سراسری، بیسج آنرا در اولویت قرار داد.

توضیح و تثبیت چگونه گی پیشبرد و شیوه های مبارزهٔ سیاسی یکی از وظایف عمدهٔ نیرو های چپ و دموکراتیک است. بدون شک این مسأله پیوند منطقی با نتایج پروسهٔ تشکیل حزب سراسری دارد، اما اضافی نخواهد بود اگر چند حرفی پیرامون شرکت سازمانها و افراد در انتخابات بیان گردد.

بدیهی به نظر می آید که انتخابات در عصر ما دموکراتیک ترین وسیلهٔ رهیابی به قدرت سیاسی به شمار رفته احزاب و افراد از آن بهره می برند تا به قدرت رسند. اما سوال بر سر ماهیت انتخابات است، طوریکه انتخابات دموکراتیک، نهاد های دموکراتیک و غیر دموکراتیک معکوسش را به وجود می آوردند. انتخابات مستلزم پیش شرطهای معینی اند. در افغانستان امروز درست عکس آنچه از انتخابات انتظار می رود به وقوع می پیوندد چون زمینه های عینی برای انتخابات دموکراتیک - پیش شرطهای لازم انتخاباتی وجود ندارند. اینجا باید پرسید؛ وظیفهٔ نیروهای مترقی، دموکراتیک و چپ چیست؟ آیا آنها باید در گام نخست به مقصد ایجاد بستر گوارا برای برگزاری انتخابات برزند، ذهنیت مردم در محلات اصلی تمرکز جمعیت را حتی المقدور از هول و وهم تفنگسالاری رها سازند، اعتماد مردم را به دست آورند بعد در آن سهیم شوند یا این که در هر مراسم و نمایشی به اسم انتخابات شرکت ورزند؟ «انتخابات» ریاست جمهوری سال ۲۰۰۹ و «پارلمانی» سال ۲۰۱۰ به این پرسش پاسخ روشن می دهند. تا هنگامیکه مبارزه برای فراهم آوری زمینه های انتخابات دموکراتیک آغاز نگردند و ثمر ندهند، شرکت در هر نوع سازوبرگ نمایشی به نام انتخابات پیش از وقت است و بهره یی نخواهد داد.

در ختم لازم به تأکید است که پایان مصیبتها و رنجهای مردم افغانستان به پایان دوران حاکمیت فاسد کنونی بسته گی کامل دارد. تجارب ناگوار نه سال اخیر به صراحت گواهی می دهند که فقدان پایگاه سیاسی زحمتکشان در وجود یک سازمان سیاسی، تداوم حاکمیت و سلطهٔ ستم طاقت فرسای جاری را سبب گردیده مردم افغانستان را هرچه بیشتر در تلاطم ناهنجاریهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فرو می برد.

ایجاد یک حزب سراسری چپ دموکراتیک برای مردم افغانستان به حیث محور اتحاد تمام دموکراتها و ترقیخواهان سالم میهن ما می تواند یگانه راه فراهم آوری زمینه های پایان حاکمیت ستمگر موجود و آغاز دورا ن حاکمیت نوین ملی، دموکراتیک و مترقی باشد.

نظامیگری در مقابل قانون اساسی پایگاه های نظامی بدون مرز امریکا

نوشته WILLIAM PFAFF

برگرفته از لوموند دیپلماتیک

با تاکید بر « شرائط سخت مالی کشور»، آقای رابرت گیتس وزیر دفاع آمریکا، در ۶ ژانویه گذشته اعلام داشت که پرسنل و تجهیزات ارتش از نتایج آن بی تاثیر نخواهند ماند. هرچند با ۵۵۳ میلیارد دلار پیش بینی شده برای سال ۲۰۱۲، بودجه نظامی همچنان افزایش خواهد یافت. امری که احتمال عمیق شدن درگیری ها را در پی دارد.

وقت پرسیدن یک سوال اساسی است. آیا ساخت هزاران پایگاه نظامی در سرتاسر جهان اشتباهی وحشتناک از سوی ایالات متحده نبوده است؟ این پایگاهها که برای افزایش امنیت ملی آمریکا ساخته شده اند، آیا در عمل برعکس بهانه یی برای درگیری و در نتیجه ناامنی نیستند؟

دلایل مخالفت با پایگاههای نظامی آمریکا در جهان، سیاسی و بر پایه اتفاقات چند سال گذشته است. حضور نیروهای نظامی آمریکا در برخی کشورها باعث ترس و دشمنی مردم محلی با آمریکا شده و مقدمات جنگهایی بی نتیجه و خلاف آرمانهای ظاهری آغازینشان در عراق و افغانستان را فراهم کرده است. کاری که امروز به نظر میرسد پایگاههای آمریکایی در پاکستان، یمن و شاخ آفریقا هم دنبال میکنند. اوسامه بن لادن حملات ۱۱ سپتامبر را نتیجه حضور پایگاههای نظامی و «کفار» آمریکایی در سرزمین مقدس عربستان میدانست. حضوری که انگار جای امنیت، برای آمریکا ناآرامی ببار آورد.

به نظر میرسد استقرار فعلی نیروهای نظامی آمریکا حاصل یک طراحی آگاهانه و یا البته یک سرهم بندی بدون توجه نیست. بخشی از ماجرا نتیجه طبیعی بوروکراسی لجام گسیخته است. در پایان جنگ جهانی دوم با درخواست مردم آمریکا پایگاههای نظامی در بسیاری از مناطق برچیده شد که این وضع تا دوران جنگ سرد ادامه یافت.

مؤثرتر از نمایندگی های دیپلماتیک

جنگ ویتنام پایگاهها را به شرق آسیا کشاند اما با شکست آمریکا در ویتنام نیروهای آمریکایی به آنچه ماموریت اصلی خود در سیاست خارجی میدانستند بازگشتند: امنیت بخشیدن به اروپا در مقابل یک حمله احتمالی شوروی. سپس نظریه نظامی تازه یی شکل گرفت که حمله نظامی برق آسا با نیروی نظامی عظیم، اهداف مشخص و از پیش تعیین شده و عقب نشینی سریع را توصیه می کرد.

استقرار نیروهای نظامی در سراسر جهان و توجیه عقلانی آن نتیجه اعتماد به نفس باز یافته ارتش است. با آغاز ریاست جمهوری کلینتون، ایالات متحده تا پیش از جنگ در یوگسلاوی از دخالت نظامی در کشورهای خارجی دوری میکرد. اما جنگ یوگسلاوی آغاز دورهای است که پنتاگون نقشش را گسترش داد و با ساخت یک پایگاه نظامی بزرگ در کوسوو و قلمرو بوروکراتیک اشغال نشده یی را فتح کرد.

دانا پریست (DANA PRIEST) در کتاب خود ماموریت (۱) با اشاره به اینکه پایگاههای نظامی بدون توجه رسانه یی یا عمومی گسترش یافت، مینویسد این پایگاهها ابزاری قوی در اختیار رئیس جمهوری اند تا در مواقعی که نمایندگی های دیپلماتیک و CIA پاسخی مناسب برای اتفاقات جهانی نداشتند به کمک

د تصوف سوله ییز ...

غیب من شوی او بر خمن شوی اوسی.

یو لاسوند یی هم داچی دغه ستر امام د خپل مهالپپر دود «اسلام-منقول» او (معقول- یونانی) علوم او فنون را خپل کړي ول او له منتقدینو یا تفرقه اچوونکو (معتزله وو) سره یی په گړنیو او لفظی مخامختیاوو کی ستر نوم گټلی و. مانا داچی پوره اگاهانه یا نیم اگاهانه به همدغو ناپایو گړنیو شخړو دی پایلی ته رسولی وی چې د یاد شویو بیلاریو، ځانځانیو او توندلاریو پر وړاندې له ((تصوف)) پرته بله سوله ییزه احتجاجی او دفاعی منځلاره نشته!

هغه له اوسنی- نومونې سره سم یو دینپوهاند (theologist) وو او تر بل هر چایی د نورو اسمانی او ناسمانی گروهو او دینونو په اړه هم زیاته پوهه او خبرتیا درلوده او په دې لړ کې یې د ختیزو مذهبونو، لکه زرتشتی، مانی او بودایی او ان موسوی (یهودی) دین ((تصوف)) د ((تزکیه نفس)) په حاج د اړوندې نومونې ((تصوف)) غوندې اسلامي جامه ور اغوستې او له اووگونو مقامونو څخه یې لومړنی دا ((شریعت)) وو؛ خوله دې سره- سره د توندلارو ملایانو پرې سر نه خلاصېده او له هماغه پیله ور سره ناباندې او په اخ و ډب کې ول. هسی خو بنیایي له دغه پلوه ډېرو صوفیانو، دروېشانو او ویناوالو، شاعرانو پټ و ښکاره کړ اوونه او بلهاری- گاللی او زغملي وی، خو منصور بن حلاج په کې یوه پیلامه او سپمول شو چې پر ۲۲۰ هجري کال یې پر سپینه رنیا ورځ د بغداد په کنه پښتني بازار کې په ډېره سخت زړی- پر دار وڅېژاوه او هغه هم تر وروستی سلگی- د ((انالحق)) نارې وهلی. لنډاندو او توندلارو داسې انکږ له چې دغه بورنورې بخوله (فاجعه) به نوره د هغې نوې رادود شوې سپېڅلې سوله ییزې لارې او لاروی- پایتکی شي، له دې ناخبره چې پر نسکوره بڼه ورته نوره هم لاره ور هواروي او بی شمېرو لارویانو ته پر یوه تلپاتې مخبېلکه او تلباندې بلینډه (مشعل) بدلېږي. همدابلانده- بلینډه وه چې په زرینو پلوشو کې یې د شعر وادب لارویانو لومړی ځل له فلسفي اندو واند سره پېژندويي پیدا کړه او په ټول اسلامي ختیځ کې د تصوفی او عرفاني ادب په نامه د یوه نوي ادبي بهیر او لارې لېلې پیلامه وگرځېده. په ځانگړي ډول په شعر او بیا غزل کې د توکیزو ځمکنیو سپمولونو له مانیزو اسمانی هغو سره اړخونه بدل کړل او له دې سره زموږ په ژبني هنر کې د «مجازی» مینې تر څنکه «حقیقی» مینې هم غځونې وکړې.

د سانشنی (psychoanalyses) له گوټلیده شعر له تصوف (mysticism)، عرفان (gnosticism) او دیني گروهي سره په یوه ټولې کې راځي او هغه دا چې انسان ورته د یوې رواني تکیه گاه په توگه اړتیا لري. ځکه د پښتني (جسماني) اړتیاوو له پلوه یې ور پېښې نهیلې او بی برخې چې په ناځانځیري او بچه (تحت الشوري قلمرو) کې پرله پسې زېرمه کېږي، د خړوبونې او ارامونې لپاره رواني هغې ته پناو وروړي.

په دې لړ کې شعر تر بل هر ادبي- هنري څېله د همداسې تمېدلو او زندگی شویو هیلو او غوښتنو یوه خورا اغېزمنه وسیله او وېاندنه ژبه ده او بیا چې عرفاني وړانگې هم راوغاړي، نو هله د یوه تلپاتې لاهوتي سرود بڼه راخپله کړي.

دا سمه ده، هماغه نور چې د هسته یی فېزیک ځانگړپوهان یې د توکیزې نړۍ، ژوند او هستۍ سرچینه بولي، د اسمانی گروهي او په ځانگړي ډول د تصوف او عرفان لارویان یې هم بولي؛ په همدومره توپیر چې هغوی یې سرچینه د پېښې او پنځ (کائناتو او طبیعت) دننه فیزیکي جسم (لمر) په نامه نومېږي او دوی یې ترې بهر مبتفیزیکی ((الهی)) لکه د اسلام ستر استازی چې وایي: انا من نورالله و کلهم من نوری مولانا همدغه حاج د وحدت الوجود له لیدگوتپه په شاعرانه جوله کې رانغاړي:

بشنوا زنی چون حکایت میکند- و ز جداییها شکایت میکند...

او شیخ متی (۶۲۳-۶۸۸ هـ ق) هم په یوه عرفاني سرود کې راپسوللی دی:

وگر یو! ولې متی ژاړي؟ سورې یې اورې غاړې غاړې
څه غواړي، څه وایي، څه باړي؟ خپل تون او کور و کلی غواړي

چونې چې بیل سي، نیمه خواسي،

تل یې د بڼ پر لور ژړا سي!

که څه هم د همدغه یوه عرفاني سرود په یوه بله برخه کې د وحدت الشهود لیدتوگه هم رانځوړي:

... خاوند! ښکلی ستا جمال دی ښکاره یې لور پر لور کمال دی

که ورځ، که شپه، که پېړۍ کال دی ستا قدرت کمکی مثال دی

ستا د لورونو یوه رنیا ده دلته چې جوړه تماشا ده...

ارزاني بیا هم ((ټول دی دی)) داسې راپېښي:

د یوه وحدت له اصله- د کثرت شول ډېر فروع

او انصاري یې هم په لازه راکښونکې شاعرانه- صوفیانه ژبه:

په وحدت له هره جوده بېگانه یم

په کثرت (که) د میرزا په خوله و بېږم

خو ستر خوشال له ټولې شاعرانه رندی سره ورته عرفاني اندتوگه

په یوه کښلی او کوټلي غزل کې راپسولي:

که مسجد گورې که دیر- واره یو دی نشته غیر

یو مې بیاموند په هر څه کې- چې مې وکړ د زړه سپر...

بنیایي خوشال لومړی پښتو وینا وال وی چې د دغې سپېڅلې لارې رو دی

لومړنی بلهاری ((منصور)) یې نه یوازې د عرفاني، بلکې د ملي پیغام لپاره

هم سپمولایز کړی دی:

نوره درسته پښتونخوا پر ځای مېشته ده

دا یوزه دې زمانې په کې منصور کړم!

باقیمانده در صفحه ۷

با ارغند و آثارش آغازی برای جستارهای نو

طارق پیکار

در حقیقت وقتی انسان شناسنامه و هویت فردی خود را پیدا کرد،
رُمان نیز تولد یافت.

رُمان، برای نخستین بار پس از آفرینش «دن کیشوت» اثر سروانتس،
نویسنده اسپانیایی (۱۵۴۷-۱۶۱۶م.) پا در عرصه ادبیات جهان
گذاشت و با خلق آثاری از نویسنده گان فرانسه یی، انگلیسی و
اسکاتلندی، از جمله «شاهزاده خانم کلو»، اثر مادام دولافایت
۱۶۳۴-۱۶۹۳م.، رُمانهای آلن رنه لوساژ ۱۶۶۸-۱۷۴۷م.،
رُمانهای نویسنده گانی چون، دانیل دفو، ۱۶۶۰-۱۷۳۱م.، سامویل
ریچاردسن، ۱۶۸۹-۱۷۶۱م.، هانری فیلدینگ، ۱۷۰۷-۱۷۵۴م. و
والتر اسکات، ۱۷۷۱-۱۸۳۲م.)، مراحل تحول و تکاملش را پیموده،
از دستاوردهای فرهنگی فورماسیون اجتماعی- اقتصادی بورژوازی
به شمار می آید و به خصوص پس از تولد آفریده های استندال، لیون
تولستوی، داستایوفسکی، ماکسیم گورکی و «آرزوهای بربادرفته»
آنوره دو بالزاک HONORÉ DE BALZAC (۱۷۹۹-۱۸۵۰)، که
همانا زدودن آرمانها در رُمان مدرن است و صریحاً در همخوانی با
سرگذشت نخستین رُمان عظیم (دن کیشوت) اثر سروانتس، با این
تفاوت که نزد سروانتس، جامعه بورژوازی نوپاست که آرمانهای
منسوخ فیودالی را در هم می شکند، حال آن که نزد بالزاک اندیشه
هایی که جامعه بورژوازی درباره انسان و جامعه و هنر و غیره
ضرورتاً آفریده، یعنی عالیترین دستاوردهای فکری تکامل انقلابی
بورژوازی، در رویارویی با واقعیت اقتصاد سرمایه داری به صورت
آرمانهای صرف، جلوه گر شده و یکی از مهمترین و معروفترین
اشکال تبلور یافته ادبی عصر حاضر پنداشته میشود.

۲. زیبایی شناسی رُمان و نقش آن در آثار ببرک ارغند
با طرح مسأله در عرصه تاریخ ادبیات و مطالعه آثار پژوهشگران
سده بیستم، از جمله، «جامعه شناسی رُمان»، اثر ماندگار جورج
لوکاج، ترجمه محمد جعفر پوینده، میشود، هنوز به تازه گی
و امروزی بودن پرسشهایی که در آن زمان، در مورد نویسنده گان
پرچسته، نویسنده گان کلاسیک و تیپیک سده نوزدهم چون «
آنوره دو بالزاک HONORÉ DE BALZAC»، «گوستاف فلور
GUSTAVO FLAUBERT» و غیره مطرح گردیده بود، پی بُرد و
با درک جو سیاسی- فرهنگی عصر حاضر و نظراندازی به برخی
از جریانهای ادبی- فرهنگی حاکم روزگار ما به نقش و سلطه یی
که آن ها جهت تعیین مسیر فرهنگ دارند، تأکید کرده، به تفکیک،
تشخیص و گزینش برارزنده گانی در عرصه فرهنگ پرداخت، که
مانند نویسنده گان برجسته و پیشرو سده های گذشته، برخلاف
جریان شنا نموده آند و آثار کم نظیر- بی نظیری را آفریده اند.
چنین گزینشی به ذوق و سلیقه مربوط نمیشود، بل که در رابطه با
تمامی مسایل اساسی زیبایی شناسی رُمان و پرداخت به این پرسش،
که آیا بنیاد اجتماعی عظمت هنری و نیروی جهانگستر رُمان، در
پیوسته گی جهان بیرونی و جهان درونیست، یا در گسسته گی آن
ها؟، میتوان مطرح کرد.

«در پس این دو برداشت زیبایی شناختی، دو برداشت متفاوت در
مورد ماهیت و تحول تاریخی رُمان به کار رفته است. اما، چون رُمان
نوع عالی و حاکم در هنر بورژوازیست، این تقابل به تحول ادبیات
به طور کلی و حتی تمامی فرهنگ برمیگردد و این پرسش نیز مطرح
میشود، که مسیر فرهنگ صعودیست یا نزولی؟»
با تجسس در تاریخ زنده گی و تلاش پیشروانه فرهنگی بشر، بی
تردید میشود، اظهار کرد، که مسیر فرهنگ از میان دورانهای تاریک
گذر کرده و هنوز نیز گذر میکند و هر سهم بایسته و هر آفرینش
روشنگرانه میتواند، زره یی به تسریع پروسه گذار از تیره گی به
روشنایی، به شمار آید.

«زیبایی شناسی و نقد بورژوازی راه نجاتی از این تیره گی نمیابند
و ادبیات را فقط به حیث شهود زنده گی درونی، به مثابه تصدیق
آشکار نبود امید (در بهترین حالت مانند سرود تسلی، مانند جلوه
معجزه یی)»
یا تاریخگری سده پیش، که بر اساس جهانگری خود، تاریخ
را دانش جنبش پیشرونده کلی بشر نمیداند، نمایانگر تقابلی

برای شناخت و آشنایی بیشتر با آثار ادبی، از جمله، رُمان «لبخند
شیطان» و آفریننده آن دکتر ببرک ارغند، ایجاب مینماید، تا با ابراز
نظر و مراجعه فکری به دستاوردهای بزرگ و آفریده های ماندگار
ادبی کلاسیک، با پی بُردن به نخستین و اساسی ترین وظیفه کنونی
ما، که همانا هرچه بیشتر اندیشیدن و ارایه دریافتهای مان جهت
جلوگیری از پوشانیدن معانی واقعی آفریده های واقعی- ماندگار
هنریست، گوشه یی از بی نهایت نقد و بحث را درباره، بکشاییم.
نوشته حاضر با پرداخت به سه مطلب با هم مرتبط زیر، فراهم آمده
و آغازی خواهد بود برای جستارهای تکامل یافته در عرصه نقد
آفریده های راستین ادبی کشور مان :

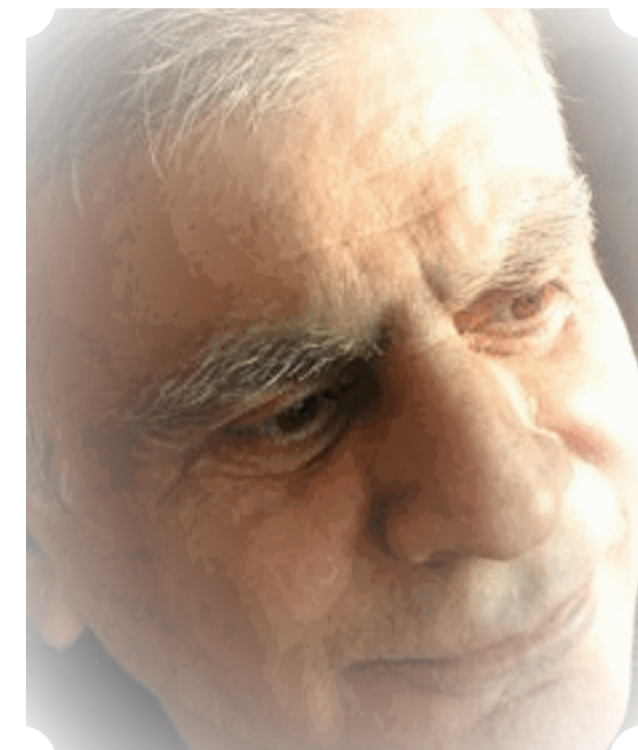
۱- رُمان چیست و دستاورد کدام مرحله یی از تاریخ بشر است ؟
۲- زیبایی شناسی رُمان و نقش آن در آثار ببرک ارغند ؟
۳- جایگاه ببرک ارغند به مثابه راوی در رُمان تاریخی «لبخند
شیطان» و سایر آثارش.

۱- رُمان چیست و دستاورد کدام مرحله یی از تاریخ بشر است
از دید ویلیام هزلیت، مقاله نویس و منتقد انگلیسی قرن نوزدهم
میلاادی، «رُمان داستانیست، که بر اساس تقلیدی نزدیک به واقعیت،
از انسان و عاداتها و حالتها ی بشری نگاشته شده باشد و به گونه یی
شالوده جامعه را در خود بازتاب دهد.»

دیدگاه هزلیت، بیانگر تعریفیست کلی، که داستان کوتاه را نیز در بر
میگیرد و بیشتر بر رُمانهای واقعهرا قابل تطبیق است، اما بر رُمانهای
تمثیلی و نمادین و سورریالیستی قابل تطبیق نمیشود.
تعریفهای دیگری که در دایره المعارفها و فرهنگهای گونه گون
اصطلاحهای ادبی معتبر، از جمله: فرهنگ کوچک انگلیسی
اکسفورد، فرهنگ وبستر، فرهنگ پیشرفته کرنر، فرهنگ کاسل،
فرهنگ قرن بیستم جامبرس، فرهنگ لوین، فرهنگ زبان انگلیسی-
امریکایی هری تیج و فرهنگ جهانی زبان انگلیسی ویلد برای رُمان
عنوان گردیده، هر کدام بر نوعی از رُمان قابل تطبیق است و بر نوع
دیگر نی؛ یعنی هیچ کدام حرف آخر را نمیزند، به اصطلاح جامع
و مانع نیست. به طور نمونه، در این جا به تعریفی که در فرهنگ
اصطلاحات ادبی «هاری شا» صورت گرفته مراجعه میکنم: «روایت
منثور داستانی طولانی که شخصیتها و حضورشان را در سازمانبندی
مرتبی از وقایع و صحنه ها تصویر کند. واثری داستانی که کمتر از
۳۰ تا ۴۰ هزار کلمه داشته باشد، غالباً به عنوان «قصه»، «داستان
کوتاه»، «داستان بلند یا ناولت» محسوب میشود، اما، رُمان حداکثری
برای طول و اندازه واقعی خود ندارد. هر رُمان شرح و نقلیست
از زنده گی؛ هر رُمان متضمن «کشمکش»، «شخصیتها»، «عمل»،
«صحنه»، «پیرنگ» و «درونمایه» است.»

«قصه، عمری طولانی دارد و تاریخ پیدایش آن تقریباً همان اندازه
قدیمیست، که تاریخ زنده گی بشر. اما شکل و روال تازه ادبی
که ما در رُمان مجسم مینیم، یعنی خلق داستانی منثور و طولانی
با تأکید بر واقعیت و اصالت و تجربه ها و خیالهای فردی و
شخصی، هرگز گذشته طولانی نداشته است و تاریخ پیدایش آن
از ۲۵۰ سال تجاوز نمیکند.»

«قصه های قدیمی بیشتر به مطلقگرای و نمونه های کلی توجه
داشت. قهرمانهای قصه ها، نمونه های کلی از سرگذشتهای کلی و
مظاهر کلی بودند، نمونه های صفت بد و خوب انسانی. شخصیتها
در این آثار به دو گروه متفاوت و متمایز تقسیم میشدند: (گروه
خدایی با همه صفتها و خصایل پسندیده، گروه اهریمنی با همه
ردالتها و پستیها و پلیدیها). درگیری این دو گروه باعث پدید آمدن
ماجراهای قصه ها و رُمانها میشد. از اواخر قرن هفدهم جهانی
انسان، از جهانی قهرمان جدا شد. شناخت افراد از مسایل تغییر
یافت و موضوع رُمانها نیز از این دگرگونیهای تازه فردی مایه
گرفت. برای اولین بار خصوصیتها ی عاطفی و درونی و تجزیه و
تحلیل روحی به ادبیات راه یافت و رُمان به معنای واقعی و امروزی
آن به وجود آمد.»

شدید و عینی در مسایل زیبایی شناسی نیز هست. نظریه تاریخی
متکی بر جهانی پیشرو، به مثابه آموزه جامع، مسیری را که
بشر به ضرورت تا روزگار ما پیموده، به مثابه آموزه یی که چشم
اندازهای آینده را مشخص میسازد، یک راهنمای تاریخیست،
راهنمایی که نقشه آماده تاریخ نی، بل که روشن کننده راه تحول
تاریخیست.

با توجه به نقش تاریخی راهنمای جهانی پیشرو در تمام عرصه
های زنده گی بشر و نقش آفرینشگرانی که متکی بر آن، برخلاف
جریان شنا میکنند و عنصر واقعهگرای یا واقعهوری (REALISME)
را جز جدایی ناپذیر رُمان پنداشته، آن را مشاهده دقیق واقعیتها ی
زنده گی، تشخیص آگاهانه و درست علل و عوامل و بیان و تجسم
آن ها میدانند، میشود چنین نتیجه گرفت، که «نویسنده گان ریالیست
در عرصه زیبایی شناسی نیز مدافع میراث کلاسیک هستند؛ با این
تفاوت که این میراث در نظر آن ها به طور قطع به معنای بازگشت
به گذشته نیست، زیرا آن ها بر اساس یکی از نتایج ضروری نظریه
متکی بر جهانی پیشرو در مورد تاریخ، گذشته را برای همیشه
سپری شده و بازگشت ناپذیر میدانند. ارزشی که به میراث کلاسیک
در عرصه زیبایی شناسی داده میشود دربردارنده این امر نیز هست،
که پیروان جهانی علمی عصر ما عامل اصلی تاریخ، جهت اصلی
تکامل، مسیر حقیقی منحنی تاریخ را مینند و به ضابطه این مسیر
آگاه اند و به همین سبب است، که برخلاف عادت اندیشه گران
(آفرینشگران) عقبگرا، در هر چرخشی دچار سرگیجه نمیشوند.
برای زیبایی شناسی، میراث کلاسیک عبارت از آن هنر سترگ است،
که تمامیت انسان را به روی صحنه می آورد؛ انسان را در جامعیتش،
در مجموع دنیای اجتماعی.»

یونانیان، دانت، شکسپیر، گوته، بالزاک، تولستوی، گورکی، برتولت
برشت، الکساندر دوما (ALEXANDRE DUMAS ۱۸۰۲-۱۸۷۰)،
توماس مان و در کشور ما ببرک ارغند، همه گی تصاویر رسای
مراحل خاص و عظیم تکامل بشر و راهنمایانی در پیکار عقیده تی
برای دستیابی به تمامیت انسان اند.

با توجه به نمونه های ماندگار عرصه داستانونویسی، به ویژه رُمان
در میان آفرینشگران کشورما، میتوان به آثار دکتر ببرک ارغند، از
داستانهای کوتاه «شهر شکسته»، «آینه و خنجر»، «شراره» و «سازها
و آواها» گرفته تا رُمانهای پر آوازه «پهلوان مراد و اسبی که اصیل
نبرد» و «کفتربازان» و «لبخند شیطان» و... اشاره نمود.

آثار ارغند، تصاویری روشن از تحول فرهنگی و ادبی در اواخر
قرن بیست و آغاز قرن بیست و یک میلادی ارایه میدهند و جایگاه
برازنده ادبی اش را به حیث نماینده عرصه ادبیات استوار بر
اصول واقعهگرای (ریالیزم) جامعه بشری، ضمانت مینمایند.

باقیمانده در صفحه ۷